

## ПОЗНАЧЕННЯ СИНЬОГО КОЛЬОРУ В СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

*У статті йде мова про середньовірхньонімецькі позначення синього кольору та їх похідні. Визначивши їх семантичні структури на основі детального аналізу 18 свн. літературних пам'яток (з урахуванням 214 інших) автор приходить до висновку про специфіку семантичного розвитку цих синонімічних слів.*

Матеріали середньовірхньої літератури стали "улюбленим полем експериментальних досліджень" (Й. Тріп). Це стосується й німецьких кольороназв раннього та середнього періодів середньовірхня (які відповідають давньо- та середньовірхньонімецьким періодам розвитку німецької мови: двн. і свн.), розглянутих в історикомовних дослідженнях Н. Козак [1], Ю. Ус [7] та ін., у т.ч. і автора статті [3] та ін. Середньовірхнім світло- та кольоропозначенням (СКП) було нещодавно присвячено міжнародний симпозиум "Farbiges Mittelalter!?" (Бамберг, ФРН, 1-5.03.2009), де піднімалися й проблеми синього кольору (Р. Бергманн; Д. Штрікер; Б. Котманн та ін. [4]).

Як засвідчує аналіз проблеми, попри досягнуті результати, обсяг опрацьованого текстового матеріалу в цих дослідженнях вимагає істотного збільшення, практика аналізу (особливо щодо семантики слів) – теоретичного поглиблення, а отримані дані – цілісної інтерпретації. Тому завданням цієї статті, через обмеженість її обсягу, буде аналіз німецькомовних хроматичних позначень зі значенням "синій" у ракурсі формування онимасіологічних стандартів і нової літературної норми упродовж 4 століть (XI –XIV ст.). На противагу попереднім, дослідження здійснюється через новий теоретичний конструкт, т. зв. "комплекси сем" на матеріалі численних текстів.

**1. Особливості розуміння синього в середньовірхні.** Зупинимось детальніше на розумінні хроматичного синього кольору (хвильовий діапазон 495-436 нм). Цей колір займає за довжиною хвиль проміжне місце між зеленим (566-495 н/м.) і фіолетовим (436-380 н/м) кольорами, внаслідок чого у СВН певний час продовжувалося зберігатися нечітке розмежування між цими кольорами та склався невисокий ужиток позначення синього.

Враховуючи цю специфіку синього, простежимо особливості семантичної структури та розвитку слова *blâ* на його позначення на матеріалі різних жанрів. Семантичні зміни відбуваються в семантичних структурах (системах) досліджуваних слів, що включають дериваційно поєднані між собою окремі значення (ЛСВ чи семемі). Семемі (С), у свою чергу, складаються із сем – відображених ознаках дійсності, які не мають корелятив у плані мовного вираження. За операційним визначенням [5: 21], семемі відповідає рубрика тлумачного словника, а семі – окреме слово з цієї рубрики. На нашу думку [5], слід виділяти ще одну категорію – семні комплекси (СК), які, відділяючись семіколоном (крапкою з комою), займає проміжне становище між семемою та семою, позначаючи зародження нового значення. Їх кількісне вивчення допоможе простежити за розгортанням семантики у відповідний період.

**2. Матеріал дослідження.** Розглянемо семантику слів зі значенням "синій" окремо та в їх розвитку за літературними пам'ятками середньовірхня, розкладеними за культурно-історичними жанрами. Кількісне вивчення масиву як із 232 середньовірхньонімецьких пам'яток (понад 10 млн. слів), так і окремої відбірки з 18 свн. пам'яток (понад 1,5 млн. слів) засвідчує високий розвиток у складі поля світло- та кольоропозначень опозиції груп прикметників із значенням "білий; світлий" (2226 слововживань (далі СВ) 9 прикметників у 18 пам'ятках та 4700 СВ за вибіркою з 232 пам'яток) та "темний, чорний" (1077 СВ 4 прикметників). Очевидно, саме позначення темного потіснили прикметники синього (1 основне позначення та 5 похідних), які склали істотно меншу частку кольоропозначень (72 СВ із 215 СВ для повної вибірки). Зупинимось детальніше на цьому.

### 3. Вживання синього у свн. період: кількісні характеристики і семантика

#### 3.1. Семантичний аналіз *blâ*

**3.1.1.** Проведемо зіставний аналіз ужитку позначень синього кольору у 18 ключових творах відповідних історико-літературних жанрів, зіставляючи їх ужиток із даними для всього СВН (у 232 досліджених пам'ятках обсягом вибірки понад 10 млн. слів). Основне кольоропозначення *blau* 'блакитний, синій' відоме в німецькій мові від давньовірхньонімецького періоду, коли прикметник *blâ(o)* (до герм. \**blewaz*, і.-с. \**bhel*- 'білий, світлий') уживався у значеннях 'синій, темно-синій, блакитний, лазоревий; темний, темно-зелений, темно-сірий' [6: 98; 5].

**3.1.2.** У граматичному відношенні свн. прикметник *blâ* мав для емоційності й вищу ступінь порівняння: *blâwer (dann lâsûre)* (14: jT. 2850, 1). Позначення синього з'являлися як у предикативі, так і в атрибутивній позиції, маючи флексивні та нефлексивні форми, часто застосовані для римування:

*manc ors bedact... mange decke snewize, gel, brun, rot, grünen unde blâ* (19: Tr. 555) – *vanen breit von wolkenblâwen sîden* (15: Ku. 1373, 2).

3.1.3. За двн. взірцем прикметник **blâ** (та його похідні) виражали й надалі у СВН, в основному, семему "синій" (за кольором), що, однак, включала різнотипні семні комплекси:

(1a) СК1а "синій" (як колір тогочасної моди): *der hete wâpenkleider an mit eime purper* (дорогоцінний шовк різного забарвлення'), *der was blâ* (16: Part. 15134);

(1б) СК1б "синій (кольору безхмарного неба)" (у протиставленні до *wolken- blâ*): *Was der himel also vin, daz nie kein lâsûr wart sô blâ, kein wolken noch kein flecke dâ* (16: Part. 4045);

(1в) СК1в "синій, ультрамариновий" (щодо тканин): *ein brùtlachen* (Brauttuch: фата) *von Gent, noch blâwer denne ein lasûr* (17: Parz. 313, 5); *daz was genant ciclade, blâwer dann lâsûre* (14: jT. 2850, 1);

(1г) СК1г "сапфірно-синій" (щодо дорогоцінних каменів) (5 СВ): *der smarag und safire durch des tieres varwe, daz blâ und gruen pikmire nach pfawen veder spiegel schint begarwe.* (14: jT. 1689, 2);

(1д) СК1д "фіолетово-синій": *reht alsam blâwe viol wâren sîniu wâpenkleit* (16: Part. 13541): Такими голубими як фіалка була його;

(1е) СК1е "посинілий (від ударів)": *der arm mac im werden blâ* (10: HELBL. 8, 462); *den heiden die kôpfe blâ machen* (10: LIVL. 4273);

C.2 "вірний":

СК2а "вірний (у поведінці)" (за колірною символікою: 10: GERM. 8, 500): *wære einer in wendic aller blâ von rehter stæte* (10: LS. 1. 215, 143); *ein zorn ist swarz, ein stæte blâ* (10: LS 2. 183, 210);

СК2б "вірний (у коханні)": *blâ bezeigt die minne* (10: LS. 1. 147, 760. – *warscheinlich zu lat. Flavius; DWB. 2, 81. Z. 1, 13*).

**3.1.4. Морфологічна та семантична деривація.** Значення "синій" виражали складні прикметники, що містили у своїй основі вихідне *blâ* 'безхмарно синій', диференціюючись від нього першими компонентами: *wolkenblâ* 'хмаристо синій' (1), *lâsûrblâ* 'лазурно синій, ультрамариновий' (2), *blâ-licht* 'відблискуючий синім блиском: *blauglänzend*'; *blâ-var* 'синього забарвлення: *blaufarbig*'; *blâ-weitin*, синій кольору індіго: *waidblau*', *trube-blâ* 'похмуро синій' тощо.

Інші свн. деривативи з цим компонентом: прикметники *blâ-licht* 'відблискуючий синім блиском: *blauglänzend*'; *blâ-var* 'синього забарвлення: *blaufarbig*'; *blâ-weitin*, кольору індіго: *waidblau*', *trube-blâ* 'дunkelblau'; дієслово *blaewen*, зробити синім: *blau machen* та іменники *blâ-slac*, удар, що спричиняє появу синців'; *blâ-vuoz* 'вид соколів *blaufuss*: синя ніжка' [7: 23] указували лише на синій колір. Це означає, що утвердження переносного вжитку на позначення вірності (див. 2а та 2б) було не давнім, а розпочалося лише в СВН.

Третю групу деривативів склала дієприкметникова форма *geblaewet* від дієслова *blaewen*, зробити синім: *blau machen*.

Зупинимося на семантиці трьох похідних, відзначаючи особливості прояву семантики "синій", яка в наявних текстах для прикметників *wolkenblâ* (1), *lâsûrblâ* (2) та дієприкметника *geblaewet* (3) чітко відрізнялися відтінками прояву:

СК1.1 "захмарено, не яскраво синій": *Noch sihe ich hie bi weiben einen vanen breit von wolkenblâwen sîden.* (15: Ku. 1373, 2);

СК2.1 "лазурово синій": *deck unde kursit lâsûrblâ* (16: Part. 5214);

СК2.2 "відблискуючий синім, лазуровим блиском": *daz hete lâsûrblâwen schîn* (19: Tro. 32221).

СК3.1 "засинений; забарвлений в синє": *als der saphir mit ciclade geblewet;... der blâwe was mit berlin gar durchgrewet* (14: jT. 3777, 3-4): як сапфір засинений (тканиною) циклатом; ... синє було перлинами відтінене у сире;

СК3.2 "засинений": (werk) *uber al daz gewelwe obene mit saphire was geblaewet* (14: jT. 374, 1): (вишивка) над вигином угорі була засинена сапфіром.

### 3.2. Вживання *blâ* у свн. період: мовний коментар.

**3.2.1. Кількісний коментар.** Кількість слововживань синього у СВН (у порівнянні з світлопозначеннями: 2238 СВ 33 слів) не надто висока – всього 214 СВ загалом і 72 СВ за частковою вибіркою з 18 творів зокрема. Невисока вживаність цього КП, очевидно, є наслідком певної колірної тенденції, яка впадала у вічі і в тогочасній старо-французькій мові. За дослідженням Б. Шефер-Пріс [8: 82-95], у цій мові сусіднього народу також наявна невелика кількість відповідних виразів та спостерігалася відсутність єдиного гіпероніма, що міг би об'єднати полісемію *blo/bloit* "синій" та "блідий; білявий", чи не збережену ще від індоєвропейських часів (герм. *\*blewaz*, і.-є. *\*bhel-* 'білий, світлий'). У старофранцузьких корпусах 1-3 – тексти 13-14 ст. – перше слово трапилося 6, а друге – лише 1 раз (на вибірку з виявлених 849 СВ світло- та кольоропозначень) [8: 32-33]. За зіставним перерахунком нашого корпусу, більшого за старофранцузький у 13 раз (близько 11 тис. свн. прикладів світло- та кольоропозначень), вживання синього кольору у СВН було, принаймні, щонайменше вдвічі більшим. За репрезентативною вибіркою, прикметник *blâ*, ще неживаний у ранньоклерикальній літературі 1050-1100 рр., епізодично з'являвся в докуртуазній літературі 1140-

1160 pp. (1 СВ) та куртуазних творах 1185-1220-х pp. (4 СВ), зазнав розквіту в куртуазно-епігонській літературі 1220-1280-х pp. (58 СВ) і продовжив вживатися в бюргерській літературі (4 СВ) та містиці (1 СВ). Мала вживаність, характерна для сусідніх – свн. і с.-ф. мов, вимагає звернення до соціокультурних обставин і інтралінгвістичних характеристик позначень синього.

**3.2.2. Лінгвістичний коментар: Контекст та консолідації.** У складі складних прикметників типу *lâsûrblâ*, що виникли на основі стягнення звичного порівняння, перший – іменниковий – компонент (*lâsûr-*) зберігається як еталон порівняння. До того ж він виконує інтенсифікаційну функцію – підсилює (і одночасно уточнює) колір квітки. Подібна функція припадала й на характерні порівняння з небом, фіалкою та лазур'ю (див. нижче): *blâ, dem himel geliche* (14: jT. 2851, 2); *reht alsam blâwe viôl* (lat. *Viola* 'фіалка') *wâren sîniu wâpenkleit* (16: Part. 13541); *noch blâwer danne ein fin lâsûr*: лазурит (19: Tro. 20248).

За вивченим матеріалом, ономазіологічною прототиповою опорою для свн. позначень синього були: чисте **небо**, безхмарне та блакитніше, ніж лазур: *himel also vin, daz nie kein lâsûr wart sô blâ, kein wolken noch kein flecke dâ* (16: Part. 4045); див. *der blâwe himel* (міннезанг) [7: 869-876]; квітка **фіалки** – *blâwer viôl* (14: Part. 13541) та інші квіти: *vil bluomen blâ* 'багато квітів синіх' (10: Loh. 5680), що вказували на фіолетово-синій колір, та коштовні **каміння** (лазурит, сапфір: 14: jT. 1689, 2). Синіми, наближеними до кольору неба, могли бути й **очі**, генетично властиві германцям: *ougen blâ* (10: BPH. 5020). На противагу ДВН і РНВН, за наявними прикладами в цей період не згадувався прототип води.

Як правило, забарвлення переважно інтенсивного синього кольору були властиві саме модним тканинам аристократії: **бархат** – *samêit* (10: W Chr.16020); **циклат** (*ciclade, ciklât, ciklâs, ziklât; sig(e)lât*, до лат. *cyclas, cyclatum*; д.-фрц. *siglaton*) – золотистий, прошитий золотими нитками шовк [7: 335], який, очевидно, мав синю, ультрамаринову основу (4 СВ): *daz was genant ciclade, blaewer dann lazuer* (14: jT. 2850, 1). Синім був і середньовічний стандартний **шовк** (2 СВ) – *sîden* (19: Tro. 30043; Ku. 1373,2), **сандал** чи **шовк-тафт** – *zindâl* (it. *Zindalo*, afr. *Cendal, Zindel, Taffet*) (17: Parz. 579, 17) і **пурпур** (4 СВ, див. 16: Part. 15134) – *purper* (lat. *purpura*, вартісний шовк різного забарвлення, у т.ч. синього). Згодом саме пурпур завдяки своїй урочистій нарядності часто (40 СВ) згадуватиметься як сакральна тканина для оздоблення храму або вбрання священика у рнвн. перекладі "Біблії", виконаним М. Лютером у 1521-1545 pp. [2: 80].

Характерними виробами з тканин були: **фата** з фламандського місту Генту, де процвітала якісна мануфактура – *ein brâtlichen von Gent* (17: Parz. 313, 5); **хустини** – *tuoch*, яку подарували рідні сину-селянину, що прагнув мати вигляд аристократа (13: Hbr. 169); військові **одежі** та плащі – *wâpenroc* (16: Part. 13541); інші різновиди багаточисельної аристократичної одягу – *deck unde kursît* (хутряна накидка, обшита шовком чи шерстю) *lâsûrblâ* (16: Part. 5214); військові **прапори** – *panier, vanen* (15: Ku. 1373, 2; jT. 865, 2) та **розшиви гербів** – *ein blâwer löuwe schône* (19: Tro. 36123); **попони** для коней – *decke* (19: Tr. 555); **військові палатки** (*pavilun*: 16: Part. 13443) тощо.

Крім тканин, розфарбованих як лазур'ю, так пізніше й індиго, цей модний, вбираючий очі синій колір мали й предмети: **щити** – *schilt* (6 СВ: Part. 6154, 13551), і **панцири** (*harnisch*: Part. 13540), і **списи** (ger: Tro. 33683), і різнобарвні **гудзики** – *knopfelin: gel, blâ, grüne, brân und rôt* (Hbr. 201), etc.

Пізнє куртуазно-епігонське лицарство загалом схвально відносилося до синього, застосовуючи його навіть у релігійному контексті при ототожненні кольору Бога з синім небом: *er minnete got in himele, des malten si in bla, dem himel geliche* (14: jT. 2851, 2). Хоча бюргерство тішилося різнобарвним світосприйняттям: *Wie sunne und mâne die werlt zieren, /Waz wîz, swarz, rôt, blâ, grüne, gel, /Brûn sî, daz ist im ein spel* (18: Ren. 22999), однак дидактично та релігійно спрямованим бюргерством та клериками такий популярний аристократичний колір засуджувався – краще було б для смирення та, не чинячи гріхів, носити просту сіру одягу, ніж у гріхах пишну, яскраво синю проти Божої волі: *Und wider got trüege schoeniu kleider:... Vil bezzer wêre ân sünde grâ getragen denne mit sünden blâ* (18: Ren. 2490). Тому у містиці пропонувалася відмова оку від відомих кольорів: *ouge sehen die varwe, sô muoz ez ledic sîn aller varwe. sihe ich blâwe oder wîze varwe, diu gesiht mînes ougen, daz dâ sihet die varwe, daz selbe* (12: Eck. 200, 17.4).

У семантичній структурі цього свн. прикметника привертає на себе особливу увагу епідигматичне формування у СВН похідного значення "вірний (у поведінці та в коханні)", що було символічним для міннезангу та придворного роману (див. приклади 2а і 2б). Після краху лицарства бюргерство зневажає його колірну символіку. На картинах старих фламандських художників з'явиться в якості центральної фігури старіючий чоловік, молода жінка якого допомагає йому одягати пишний синій плащ (гол. *de blauwe Huik*), що через претензійну невідповідність віку чоловіка став алегорією невірності [1: 144]. Тому з 16 ст. синій колір стане кольором обману: *das Blaue vom Himmel versprechen* 'наобіцяти три короби'; *blauen Dunst reden* 'обманути когось, напустити туману').

### 3.3. Соціокультурний коментар

**3.3.1. Контрастна ономазіологічна опора.** Як уже зазначалося в 3.2.2, дорожочні камені були характерними базами зіставлення: якщо опал був звичним позначенням жовтого, то зеленому

смарагду протиставлялися сині лазур(ит) та сапфір (14: jT. 1689, 2). Характерне для середньовіччя порівняння з *lâsûr* має в своїй основі мінерал *lapis lazuli*, який впродовж 5 тис. років застосовувався завдяки синьому пігменту як дорога фарба. Він поставлявся через море зі Сходу і тому в середньовічній латині отримав інше найменування – ультрамариновий (до лат. *ultra marin* "через море"). У середньовічній Німеччині позначення дорогої синьої барви, виготовленої з ультрамаринової лазури, попри її дороговизну, потрапило в глоси 9 ст.: *blata, pigmentum "синій пігмент лазури"*. У романському настінному живописі Сан-Савен (південний захід Франції, 1100 р.), за свідченнями істориків, цей мінеральний пігмент активно використовувався, причому, виділяючись на охрі, він переходив у фіолетовий відтінок [4], що дозволяє припустити використання *blâ* ще як свн. позначення фіолетового кольору. Цей колір, що символічно указував на зв'язок із небесним началом, застосовувався в іконописі для створення образу святих. Пресвята Діва Марія зображувалася в плащі ультрамаринового забарвлення, а на фресках разом із Ісусом Христом кольору її накидки надавали темно-синього забарвлення – її покрив не мав бути пишнішим одягу Бога-Сина [1: 143].

За довідниками, відгранений **лазурит** є дорогоцінним каменем, алюмосилікатом натрію та кальцію, що залежно від наявності іонів сірки може бути яскраво-синього чи фіолетово-синього кольору. Назва каменя походить від арабського слова *azul* "небо", очевидно, запозичене в слов'янські мови через персид. *lâsûrite* "синій". У середньовіччі до "лазоревиx яхонтів" відносили і значно твердіші за них різновиди синього корунду – дорогі королівські **сапфіри** (до д.-євр. *sappir* "любимий Сатурном") [10: 94-95, 124-125]. Враховуючи їх цінність, за "Відкровленнями" Іоанна Богослова [9], сапфіровою була передостання ступінь піраміди, що вела до небесного града – Єрусалима.

Після відкриття торгового шляху до Індії (1498) з середини 16 ст. дорогий ультрамариновий пігмент (та й синька з синили) поступить у Німеччині рослинному барвнику **індиго**, що надходитиме з Індії (звідти й назва) через Португалію та Голландію. Завдяки дешевизні ефектний синій колір одягу стане доступним, не лише аристократії, яка до цього часу користувалася дорогою лазур'ю, а й простолюду. Ця дешева, яскраво насичена фарба через інтенсивність впливу на психіку людини буде в Німеччині з 1577 до 1737 р. забороненою, проте в середині 17 ст. вона потраплятиме разом із модною одягою з Франції. Її довге споглядання викликало психологічний ступор – людині ставало не по собі, крутилася голова, виникало запаморочення. Тому в 1657 р. Фердинанд III, кайзер Св.-Римської імперії, назвав індиго "чортячою барвою: Teufelfarbe" і під страхом смерті заборонив його використання. Лише в 1737 р. індиго було реабілітоване і ця барва стала модним кольором королівського двору [1: 142; 11: 42].

**3.3.2. Зміна ономазіологічної опори й шляхи семантичного розвитку.** На цій зміні опори (колір індиго) значно пізніше – у 1650-х рр. – це слово буде перенесене на вторинну характеристику негативного фізичного стану, поганого самопочуття та запаморочення, викликаного довгим спогляданням інтенсивного кольору індиго: *Es wird mir blumerant/ plumerant* 'стає недобре, похитує' (спотворено фрц. *bleu mourant* 'мертвотно/ до смерті синій') [11: 42]. Згодом утвердиться й німецький відповідник для позначення недоброго самопочуття: *Es wird mir blau und grün vor den Augen*, в очах в мене потемніло'. Синім кольором позначають і погане самопочуття після зловживання саме алкоголем: *Blau ist keine Farbe, blau ist ein Zustand*, синє не барва, синій – це стан'. Третинною за своїм походженням є алюзія на колір фіалки як ступінь алкогольного посиніння: *blau sein wie ein Veilchen*, бути вщент п'яним'.

Як бачимо, кольоропозначення *blâ(o)* "синій" (що, очевидно, через свою віднесеність до короткохвильової частини спектру, зберігало в ДВН певну синкретичність) епідігматично розвинуло свою семантичну структуру, ставши багатозначним. Знижений ужиток *blâ*, очевидно, пояснювався інтенсивнішим застосуванням у ДВН та СВН позначень темних, менш нескромних фарб, проте зріс наприкінці СВН у куртуазно-епігонській літературі завдяки змінам рицарським установкам на барвистість. У перспективі доцільно зупинитися на позначеннях цього кольору в ДВН та РНВН.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Козак Т. Б. Лексико-семантична група слів, які позначають колір у німецькій мові (діахронічне дослідження) / Козак Т. Б. : Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2002. – 197 с.
2. Ус Ю. М. Розвиток системи кольоро- і світлопозначень у німецькій мові XVI-XIX століть: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2009. – 258 с.
3. Огуй О. Світло- та кольоропозначення давніх германців та латинський вплив на їх колірний менталітет // Наукові записки. – Вип. 89 (3): Філологічні науки (мовознавство): у 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 10-15.
4. Farbiges Mittelalter?! Farbe als Materie, Zeichen und Projektion in der Welt des Mittelalters: 13. Symposium des Mediävistenverbandes 1.-5. März 2009. Programm und Abstracts. – Bamberg: ZeMas, 2009. – S. 17-50. – In: www.farbiges.mittelalter.de
5. Мельник Р., Огуй О. Проблема виділення семних комплексів до епідігматичних характеристик прикметників зі значенням "стараний" / Руслана Мельник, Олександр Огуй // Науковий вісник

- Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. В. В. Левицький. – Чернівці: Рута, 2005. – Вип. 267: Германська філологія. – С. 20-33.
6. Kobler G. Althochdeutsch-lateinisches Wörterbuch. – Göttingen; Zürich; Frankfurt: Musterschmidt, 1974/1993. – 500 S.
  7. Lexer M. Mittelhochdeutsches Handwörterbuch / Lexer: In 3 Bd-n. – Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1872-1878. – Stuttgart: S. Hierzel, 1992. – Bd. 1. – 2262 S.
  8. Schäfer B. Die Semantik der Farbadjektive im Altfranzösischen / Barbara Schäfer. – Tübingen : Narr, 1987. – 145 S.
  9. Новый Завет. – Геденовы братья, 1990. – 395 с.
  10. Стоун Дж. Все о драгоценных камнях. – СПб: Кристалл; М.: Оникс, 2005. – 176 с.
  11. Денисенко С. Н. Німецько-українсько-російський словник-довідник із фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом прикладів на українську та російську мови). – Вінниця, Нова Книга, 2005. – 277 с.

### СКРОЧЕННЯ ДО ЦИТОВАНОЇ ІЛЮСТРАТИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

12. (Eck.) – Deutsche Mystiker des XIV. Jahrhunderts / Hrsg. von F. Pfeiffer. – 2.unveränd. Aufl.: Anastatischer Neudruck der Ausgabe von 1845. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1906. – Bd.2: Meister Eckhart. – XIV, 686 S.
13. (Hbr) – Gartenaere Wernher. Meier Helmbrecht: Mittelhochdeutscher Textdruck mit einer mittelhochdeutschen Übertragung von J.Pilz. – Berlin: VEB Volk und Wissen, 1957. – 173 S.
14. (jTit) – Albrechts von Scharfenberg Jüngerer Tituel / Nach den ältesten und besten Handschriften kritisch hrsg. v. W. Wolf (Bd. I und II/1,II/2); nach den Grundsätzen von W. Wolf /hrsg. v. Kurt Nyholm (Band III/1,III/2). (=Dt. Texte des Mittelalters, Bände XLV, LV, LXI, LXXIII, LXXVII). – Berlin 1955-1992.
15. (Ku.) – Kudrun /Hg. von B.Symons. – 2. verb. Aufl. – Halle (Saale): Niemeyer, /1914/. – 343 S.
16. (Part) – Würzburg Konrad von. Partonopier und Meliur; Turnei von Nanthez; Sant Nicolaus /Hg. von K. Bartsch. – Wien: Braumüller, 1871. – XVI, 434 S.
17. (Parz) – Eschenbach Wolfram von. Parzival // Eschenbach W. v. Werke /Hrsg. von K.Lachmann. – 6. Ausg. – Berlin; Leipzig: W. de Gruyter, 1926. – S.13-388.
18. (Ren) – Hugo von Trimberg. Der Renner /hrsg. v. Gustav Ehrismann. –Tübingen, 1908-1912. – Band I-IV.
19. (Tro) – Konrad von Würzburg: Der Trojanische Krieg / Hrsg. v. Adelbert von Keller. – Stuttgart, 1858.

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2010 р.

#### *Огуй А. Д. Обозначения синего цвета в средневерхненемецком языке.*

*В статье идет о про средневерхненемецких обозначения синего цвета и их производных. Определив их семантические структуры на основании детального анализа 18 свн. литературных памятников (с учетом 214 других) автор приходит к выводам о специфике семантического развития этих синонимических слов.*

#### *Oguy A. D. Denominations of the Blue Colour in Middle High German.*

*This article deals with MHG denominations of blue color and their derivatives. On the basis of their defined semantic structures in 18 literature monuments (within other 232) the author comes to conclusion concerning the specifics of their semantic development.*